Робітники всіх країв єднайтесь!

РОБІТНИЧІ ПІСНІ

Друге побільшене видане.

Зібрав І. Стефаніцкий

Ціна 10 ц.

Торонто, 1917.

Накладом і з друкарні „РОБІТНИЧОГО СЛОВА".

Робітники всіх країв єднайтесь!

РОБІТНИЧІ ПІСНІ

Друге побільшене виданє.

Ціна 10 ц.

Торонто, 1917.

Накладом і з друкарні „РОБІТНИЧОГО СЛОВА".

ЧЕРВОНИЙ ПРАПОР.

Кати навикли поливати
Країну кров'ю і слїзьми,
Але як прийде день відплати,
Судити будемо їх ми !
Судити будемо їх ми !

Хай росте, хай гримить вільний спів,
Наш прапор пливе понад трони,
Він несе пімсти грім, люду гнїв,
І вільний він сїє сїв,
А колїром увесь червоний:
На ньому кров робітників !
На ньому кров робітників !

Кати силкують ся кайдани
Іще міцнїйшими зробить,
Та з тюрм усїх — руїна стане,
І тільки добре буде жить !
І тільки добре буде жить !
Хай росте, хай гримить, і т. д.

Вже лад старий схитнувсь і пада.
Життя нове його змете,
Робити ме гуртом громада
І все, що зробить, — спільне те !
І все, що зробить, — спільне те !

Хай росте, хай гримить, і т. д.

Гей разом, братя, всї до бою,
Щоб думка всїх одна вела !
Де ж найде хто такую зброю,
Щоб вільний люд зломить могла ?
Щоб вільний люд зломить могла ?
Хай росте, хай гримить, і т. д.

Тиранів геть із глитаями !
Хай згине рабський сьвіт старий !
Сотворим вільними руками
Нове життя і лад новий !
Нове життя і лад новий !
Хай росте, хай гримить, і т. д.

* * *

СЬМІЛО ДРУГИ !

Сьміло, други ! Не теряйте
Духа на страшную прю!
Бідну країну спасайте,
Честь і свободу свою!

Як нам умерти прийдеть ся
В сїрих казармах, тюрмах
Местник новий підійметь ся

В наших зболїх кістках!
Хай нас по тюрмах саджають.
Хай нас пробують огнем,
Хай на Сибір засилають
Ми всї тортури знесем!
Як нам умерти прийдеть ся
В сїрих казармах, тюрмах
Местник новий підійметь ся
В наших зболїлих кістках.

* * *

МАРСЕЛЬЄЗА.

(Гимн з часів великої французької революції 1789 — 1804 р.)

Вперед, вперед сини родини!
Славутний день вже наступив!
Супроти нашої країни
Злий ворог прапор розпустив. (2)
Чи вам не чуть, які по селах
У сюди стони роздались ?
На наших крівних, невеселих
Ворожі спіси піднялись.

До збруї громадо! Ставаймо у ряди!
Щоб вражою кровію залити борозди!

Чого шука отся ватага
Рабів обурених на нас ?
Чому лякає їх зневага ?
На кого пута ті ? на нас ! (2)
На нас, бездольні громадяни,
Хотять сей сором нанести,
Щоб знов надіти нам кайдани,
Та у неволю завести,
До збруї громадо ! Ставаймо у ряди !
Щоб вражою кровію залити борозди !

Нї, трепотіть ви, людоїди,
І ви, ганебні зрадники !
Ось, вже пімсти час надійде
Знайдуть ся на вас местники. (2)
Підіймуть ся стар і молод,
Не забракує юнаків,
Навіють на серце вам холод
І поторощать вам всї кісточки.
До збруї громадо ! Ставаймо у ряди !
Щоб вражою кровію залити борозди !

О ти, свята любов родини,
Ти нашу пімсту уміцни,
Ти волю нашої країни,
Її ти честь оборони (2)
Під нашим прапором побіда
Де з'явить ся на поклик твій
Потім на нас, на вічні лїта,

Свобідним духом ти повій
До збруї громадо ! Ставаймо у ряди !
Щоб вражою кровію залити борозди !

* * *

ІНТЕРНАЦІОНАЛ.

Підводьтесь ви, нуждарства дїти !
Підводьсь, — що пуще на землї !
За кращу долю вже на світї
Всюди правди загули.
Ввесь лад насиля ми зруйнуєм
Аж до підвалин, а потім —
Своє нове житє збудуєм —
Були нїщо, будемо всїм !
Се послїдний вже буде
Бій з неправдов за сьвіт,
З інтернаціоналом
Воскресне людський рід !

Не хочем ми добреньких »спасів«
Що крутять нами з галь судів,
Не хочем більше їхнїх ласок, —
Ми хочем вільних рад і слів

Ми від злодюгів хочем взяти
Добро, що вкрали они в нас,
Ми обовязки хочем знати
Самі і тілько лиш для нас !
Се послїдний вже буде....

Закони гнїтять нас і вяжуть
Податки кров останню ссуть
Богаті відбутків не знають,
Убогі в туманах живуть.
За довго ми були в піддансті,
Та рівність має иншу путь:
Вона не терпить, щоб в лидарстві
Одні були—другим лиш труд.
Се послїдний вже буде....

Царі від колїй, майн і грунту
У славі, в золотї живуть—
Неначе в казках стародавнїх...
Але, як працю нищить трут !
Плоди народної роботи
Рука дукарська загребла !...
Та голосованям повернем
Ми в сьвіт житєві жерела !
Се послїдний вже буде....

Робітник всїх країв єднайся !
Ми партія робочих мас —

Нема тут місця дармоїдам,
Земля сотворена для нас!
І як небесний грім ударе
Над зграєю падлюк і псів—
Нам сонце вічно засіяє
Огнем живих своїх лучів.
Се послїдний вже буде....

* * *

ВАРШАВЯНКА.

Хмари зловісні нависли над нами...
Сили ворожі нас тяжко гнїтуть.
Станьмо ж до бою усї з ворогами,
Смерть або воля та слава нас ждуть!
Ми ж не лякаємось. Гордо та сьміло
Стяг піднесемо за правеє дїло.
Стяг боротьби за свободу народа,
Щоб панувала скрізь воля та згода,
Вряди ставаймо, стяг піднимаймо,
Хай лине грізно могутнїй наш сьпів!
Гордо і сьміло за правоє дїло
Вдаримо разом на всїх ворогів!
Пухне із голоду люд весь робочий;
Доки ж ми будемо братя, терпіть?!
Доки катюга до крови охочий
Буде по сьвітови кров нашу лить?!

Станьмо до бою ! Не згинуть нїколи
Ті, що поляжуть за щастє людей,
Ті, що житє віддадуть задля волї,
Ті, що у тюрми підуть з за ідей !
В ряди ставаймо, і т. д.

Нам ненависні тиранів корони !
Час настає їх ногами здоптать,
Час настає зруйнувать усї трони
І на маленькі тріски поламать.
Пімста усїм ворогам супостатам,
Що закували народ в кайдани !
Пімста і смерть всїм царям супостатам
Нумо-ж до бою, всї працї сини !
В ряди ставаймо, і т. д.

* * *

ШАЛЇЙТЕ!

Шалїйте, шалїйте, скажені кати !
Годуйте шпіонів, будуйте тюрми !
До бою сто тисяч робітників стане,
Пірвем, пірвем, пірвем ті кайдани !
За правду, за волю ми станемо враз !
Ланци, нї баґнети не пострах для нас !
Бо вольного духа не скути в кайдани.
Біда,-біда, біда вам, тирани !

Робітники духа ! Робітникам всїм
Ми руки подаймо, на бій їх ведїм!
Бо спільна усїх нас злучила недоля:
І труд і піт і кров, — кнут неволя !
За правду, за волю, і т. д.

Від краю до краю не громи гудуть,
Робітників полки злучені ідуть
І поклик рокоче: Вставайте народи !
Прийшла пора, пора, — день свободи !
За правду, за волю, і т. д.

Підвалини сьвіта валять ся старі,
Поблїдли нероби, дрожать опирі,
Бо зоря свободи вже сходить яскрава !
Для всїх, для всїх, для всїх рівні права !
За правду, за волю, і т. д.

ЖАЛОБНИЙ МАРШ.

(Павло Розвій-Поле.)

Ви жертвою в бою нерівнім лягли
З любови до свого народу,
Ви все віддали, що за його змогли —
І щястя і честь і свободу.

Нераз ви конали в вязницях брудних
Свій суд беззаконний над вами
Катюги-судії вирікали і ви
На смерть волючили кайдани.

А деспот гуляє на учті гучній,
Неспокій вином заливає.....
А грізні слова на двірцевій стїні
Огниста рука розставляє:

—«Ударе ось час, і повстане народ
У силї могутнїй свободї,
Розкине усе, що гнїтило його
І скаже напасникам: — Годї !...»

За вами борців сьвіжий полк уже йде
На смерть і погибель готовий ! ....
Прощайте же братцї, ви чесно пройшли
Велику дорогу любови....

* * *

МИ РОБІТНИКИ.

Ми робітники,
Числом великі,
Ми ненавидим панськеє ярмо,
Йшли дїди на муки,
Підем і правнуки, ми
За волю житє своє дамо.

Сьвітом забуті
В кайдани скуті
Випєм ту чашу повну вже у щерть,
Бо за ту єдину
Вольную країну
Готові ми на муки і на смерть,.

Не тїш ся, враже!
Сотка поляже,
Тисяч натомість стане до борби!
За гірку зневагу
Склали ми присягу;
Вести борбу — неволені раби.

Наша присяга
Се: месть, відвага.
Воля Народу, скривджених добро
Ними ся клянемо,
Пок' живі будемо

Ломить, валить кайдани і ярмо!

Пірвем кайдани,
Які тирани
Кріпше і кріпше сковують що дня,
Бо ми робітники,
Числом великі,
Ножів й куль не боїмось й огня !

* * *

МАЇВКА.

Сьогодня день—велике сьвято,
Сьогодня перший май ! —
Пани нам пекло вміли дати ,
Собі украли рай.

Панам весїлє та гуляне,
Нема буденних днїв,
А нам відвічне мордоване —
Недоля нуждарів.

Попи нам щиро курять очи,
У морок нас ведуть,
Уся гидота, дїти ночі,
З нас тілько і жиють !

Та час минув, пропав на вік
Прокинули ся ми,
Заворушив ся робітник
Загинети, пани !

Сьогодня день—велике свято,
Сьогодня перший май,
Сьогодня будем присягати,
Що в вас відіймем рай !

Диви ся, дуко ! наша сила
Росте, на тебе йде,
Тобі весна не буде мила,
Де наших сьпів гуде !

ПАВЛО КРАТ.

* * *

ЯКИЙ ТО ВІТЕР.

Який то вітер шумно грає
Від сяну, Прута до Карпат ?
Яке то диво визирає
Із тих нужденних хлопських хат?
Гейже враз, гейже враз, гукнемо,
Аби й слїпії нас пізнали:
«Ми є ті. шо вас всїх кормимо,

За всїх вас терпимо,
Ми соціяльні демократи,
Що звергли темноти ярмо !«

Ми ті, що гнули ся, як лози
Були покірні як вівця,
Котрим неволя, кров і сльози
Ще не доїхали кінця.
Гейже враз, гейже враз, гукнемо, і т. д.

Ми ті оферми, ті рекрути,
Арматне мясо на війну.
Ті, що їх кривди й голод лютий
Жене за море, в чужину.
Гейже враз, гейже враз, гукнемо, і т. д.

Ми ті, що платимо податки,
Собіж лишаєм труд і плач,
Котрим державні всї порядки
Є тільки горе, тільки драч.
Гейже враз, гейже враз, гукнемо, і т. д.

Ми ті, котрим заперті двері,
Запертий до свободи шлях:
Ми маєм права на папері,
А обовязки на плечах.
Гейже враз, гейже враз, гукнемо, і т. д.

Та вже не довго тої муки !
Нам час не дати ся на глум:
Здіймуть ся дружні хлопські руки
Просьвітліє хлопський ум!
Гейже враз, гейже враз, гукнемо, і т. д.

Ми хочем вчить ся, поступати,
Бо кривда є сестрою тьми:
Для себе хочем працювати;:
І бути люди між людьми!
Гейже враз, гейже враз, гукнемо, і т. д.

А всїх, хто явно або тайно
Нам ладить пута і ярем
Всїх дармоїдів радикально
Ми з свого краю виметем !

* * *

НЕ ПОРА !

Не пора, не пора, не пора
Грубих трутнів на плечах носить !
Довершилась робітників кривда стара,
Нам пора вже на себе робить !

Не пора, не пора, не пора
За недолюдків лить свою кров

І любити ката, що народ обдира
В соціялїзмі наша любов!

Не пора, не пора, не пора
Між собою плекати роздор!
Хай пропаде незгоди проклята мара
Під червоний єднаймось прапор!

Бо пора се послїдная є:
У завзятій важкій боротьбі
Ми поляжем, щоб волю й свобідне житє
Лишить дїтям та внукам своїм!

* * *

ОЙ, ВЖЕ ЧАС.

Ой, вже час, ой, вже час
За себе повстати,
Катів поскидати.
А чи пан, чи пропав...
Двічи не вмирати.
Громадо, до зброї!

Нам житя не дають
Злодїйські закони:
Побємо корони! —

А чи пан, чи пропав...
Розвалимо трони
Громадо, до зброї!

Ой, порвав ся терпець.
Розвязали-сь руки,
Муками за муки!
А чи пан, чи пропав...
Тремтїть, вражі дуки!
Громадо, до зброї!

У крові ворогів
Скупаємо долю,
Вибємо-сь на волю!
А чи пан, чи пропав...
Розвіємо неволю!
Громадо, до зброї!

Дармоїдам-панам
Долярникам клятим
Годї панувати!
А чи пан, чи пропав...
Двічи не вмірати.
Громадо, до зброї!

За робочий народ,
За право людини
Биймо-сь до загину,

А чи пан, чи пропав...
Нехай ворог гине !
Громадо, до зброї !
ПАВЛО КРАТ.

* * *

ЦАРІ КРОВ НАШУ ПРОЛИВАЮТЬ.

Царі кров нашу проливають,
Пани і дуки гноблять нас,
Та вже недолі днї минають
І прийде, прийде слушний час.

Нумо враз затягнїм вільний сьпів
Наш прапор вже панів лякає
І несе люду гнїв, пімсти грім,
Свободу народам усїм
Як зоря цьвіт червоний сяє,
Бо кровю нашою заплив!

Нїкчемні темних сил надії,
Що мріють дух наш запинить,
Пропадуть заходи лихії,
А добрі вічно будуть жить.
Нумо враз затягнїм вільний сьпів, і т. д.

У лаву сьміло станем, братя,
І враз на бій підемо ми!
Не зломлять нашого завзятя
Нї цар, нї вражії пани!
Нумо враз затягнїм вільний сьпів, і т. д.

У наймах гине люд робочий!
Та вже свитає волї день!
До працї підемо охочі,
На себе працювать лишень.
Нумо враз затягнїм вільний сьпів, і т. д.

Хай счезнуть клятії тирани!
Хай счезне визиск, счезне гнїт!
Ми знищим лад старий, поганий,
Новий збудуємо ми світ !
Нумо враз затягнїм вільний сьпів, і т. д.

* * *

РАЗОМ, ТОВАРИШІ.

Разом, товариші, в ногу,
Духом зміцнієм в борбі,
В царство свободи дорогу
Грудьми проложем собі !

Вийшли ми всї із народа,
Всї ми народ трудовий—

Брацький союз і свобода
Ось наш девіз боєвий.

Довго нас в путах тримали,
Довго нас голод морив—
Більше терпцю вже не стало,
Визволу час наступив!

Час до роботи узятись,
Час поскидати катів,
Нашій ще силї боятись,
Сили нїкчемних царів?!

Сила нас жадна не спине.
Сьвіт капіталу, знесем—
Все що погане з ним згине,
В спільнім житю заживем.

* * *

СЛЬОЗАМИ ЗЛИТА УКРАЇНА.

Сльозами злита Украïна,
Повита горем, Правда спить;
Й на робітничій, сірій спинї
Веселий, пяний пан лежить.
Робітник! Встань, прокинсь, скинь панів!
Розправ же свій прапор червоний!

На панів, на тиранів-царів
Грізно настав свою зброю!
Хай прапор твій засяє в бою
І жах ввіпєть ся в ворогів, —
На йому кров робітників!

Пани лютують, пють гуляють,
Вже чуютьє кляті, страшний час!
І час надходить... Випрямляє
Робітник спину із під вас!
Робітник! Встань, прокинься, і т. д.

Гуляйте-ж пяні, розкошуйте,
Впивайтесь кровію братів!
Кайдани міцнії гартуйте, —
Надходить час робітників.
Робітник! Встань, прокинься, і т. д.

Надходить час великий, славний...
Встає похилий робітник,
Зриває пута, бє кайдани,
Луною лпєть ся вільний крик.
Робітник! Встань, прокинься, і т. д.

* * *

О ЧЕСТЬ ВАМ, КАЦАПИ!

Коли Україна борбу розпочала
За свої права, за свободу,
То в народі зраду кацапня кнувала,
Ширила в народі незгоду,

О честь вам кацапські лайдаки,
За ваші роздори шкідливі;
За зраду сухої діждетесь гиляки,
Рублї не поможуть цареві!

Наш народ не згине побідити мусить
І сам ме рядить в своїй хатї!
Всю гниль він кацапську здавить і придусить
У бій, Українцї завзяті!

А всїх Ефіяльтів в додатку
За підлість, за зраду, за хулу,
Їх власнії дїти пішлють на Камчатку,
Щоби і слїду з них не було!

* * *

ГОДІ ТЕРПІТИ!

Годї терпіти, годї стогнати,
годі панам догоджати,
годі дукарські ниви широкі
грудями щиро орати !

Щиро орати, слїзми зливати,
кровю та потом гноїти, —.
Нумо селяни,-Правдонька встане !
Нумо себе боронити !

З віку до віку ми працювали, —
паньство в роскошах куняло:
лихо та злидні нас посїдали, —
паньство весело гуляло.

Паньство гуляло, їло, спивало
працю гірку мужикову,
а за оренду в нас забирало
свиту й останню корову.

З панської ласки хлїба не їсти !
Мусим щорік голодати,
а хоч у зімку десь по фабриках
праці тяжкої шукати.

Степ наш широкий, лїс, батьківщина,
все за панами пропадо !
Годї терпіти, годї стогнати !—
Далї терпцю вже'не стало...

Прапор червоний в повітрі віє,
кличе усїх нас повстати,. —
Годї на паньство дурно робити —
годї йому догоджати !

Нумо бороти-сь, щоб на Вкраїнї
зникли пани з дукарями,
щоб на широкім сьвітї веселім
люди зробились братами. ,

* * *

МАРСЕЛЬЄЗА.

Ся пісня співаєть ся переважно робітниками в Росиї.

Скиньмо сьвіта старого ідоли ,
Здуймо порох його з наших ніг,
Нам ворожі богацтва престоли,
Ненависний нам царський поріг.
Ми підемо, де муки і стони,
Межи нарід голодний підем,

З ним злодіям пішлемо проклони,
На борбу ми його призовем.

Скидайте, робочі, століття гнет,
Вставайте на ситих голодні,
Хай громом кличі бють народні,
Вперед !

Чи ще мало терпіли ми горя ?
Встаньмо братя усї і ураз,
Від Днїпра аж до Білого моря,
Від Поволжа в далекий Кавказ, —

На злодюг, на собак, на богатих
І на злого вампира—царя !
Бий. рубай їх злодіїв проклятих !
Вже віщує зірниця схід дня,
Скидайте, робочі, столїтія,....

І зїйде над посьвяти кервою
Сонце правди і щастя людей,
Роковою мир купим борбою,
Кровю купим ми щастє дїтей,
І витатимем волї годину,
Згине зло, згине лож між людьми
І зіллють ся народи в єдно
В барстві труду, братерства, любви.
Скидайте, робочі, столїтія гнет,.....

РОБІТНИЧА ПІСНЯ.

Що-божий день ми встаємо з півнями;
Ще сьвітять ся по місті ліхтарі,
А голод нас жене в підземні ями,
Бо ми на те відвічні шахтарі.
Працює спина, плечі ноги й руки;
Вже й сил нема, а все рвемо кремінь...
Щож нам придбав наш труд важкий та муки?
На старість літ без крихти хлїба гинь!
Поєднаймось з братом брат,
Зачернім лише по чарці!
Хай грімлять
Із гармат
Кати наші — працюдавці,
Розсилають смерти жах!
І ми вип'ємо за згоду,
За братерство та свободу,
Щоб настало по сьвітах!
З морского дна ми добуваєм перли,
Зробили рай ми з рідної землї,
Саміж мремо старцями, як і мерли,
Притьмом здихаєм у кромішній млї..
Крівавий піт з нас капле, ллють ся сльози,
А в домовину ляжем злидарем:
Не нас напоють виноградні лози
І в оксаміт не ми себе вберем.
Поєднаймось з братом брат...

В'ялить нас труд і нужда перед часом;
Кому така голота дорога?
Хто не вважа машинами та мясом
Робітників, дешевих од шага?
Де чудеса то там і наші сили;
Ми здобували Вавилон новий;
Не мов ті пчоли, — меду наносили,
А їсти — вибач, бо се мід не твій!
Поєднаймось з братом брат...
Ми тулимось в холодних підземлях:
Там наші хати; носим лахмани...
Товаришують з нами в тих оселях,
Ховаючись від сьвітла, кажани.
Тїкаєм ми до гурту з ними в нори,
Не дивимось на сонечко ясне...
Нащо-ж огнем палають наші зори?
Чом сьміливійш завзятя не сягне?
Поєднаймось з братом брат...
Що-раз, як ми кров нашу розливаєм
За рідний край, — яка користь кому?
Мерзенно деспота уквітчаєм
Та й молимось як богови єму.
Не стяг війни розвиваймо, а любви;
Пашницею засїймо скрізь поля.
Доволї люд уже потратив крови!
Устане раб, що голову схиля!
Поєднаймось з братом брат...

(»Борба«, ч. 7— 8. 1908 р.)

ЗМІСТ.

Стор.

Червоний Прапор 3
Сміло Други 4
Марсельєза 5
Інтернаціонал 7
Варшавянка 9
Шаліїте..... 11
Жалобний Марш .... .12
Ми робітники 13
Маївка 14
Який то вітер 15
Не пора 17
Ой вже час 18
Царі кров нашу проливають 20
Разом товариші 21
Сльозами злита Україна 23
О честь Вам кацапи 24
Годі терпіти 25
Марсельєза (рос. робіт.) 26
Робітнича пісня 28

НАКЛАДОМ »РОБІТНИЧОГО СЛОВА« ВИЙШЛИ ДОСИ СЛЇДУЮЧІ КНИЖКИ:

»Робітничі Пісні« (друге побільш. вид.) 10ц.
»Земля і Чоловік« Б. Лойко; пер. Г. Мак. 15,,
»Як мужик двох ґенералів вигодував« 5,,
М. Салтиків-Щедрин; переклав Г. Мак.
»Кому потрібна війна?« А. К. пер. І. С. 10,,
»Соціялїзм—чим є і як його здїйснити«
О. Амерінґер. переклав І. Стефаніцкий 10,,
»Кляса проти кляси« Л. Мартов; пер. Т. Б. 5,,
»Боротьба о сонце«. 3,,

Крім висше згаданих, книгарня »Роб. Слова« має на складї, ще много инших книжок. Пишіть по катольоґ, або загляньте до ґазети »Робітниче Слово«, в якій часто ріжні книжки оголошуємо.

Замовленя на книжки або предплату на часопись треба слати на адресу:

ROBITNYCHE SLOVO

Box 64 Toronto, Canada.

РОБІТНИЧЕ СЛОВО

»Робітниче Слово« є видаване робітниками в ціли ширеня просвіти і правдивої, без жадних буржуазних закрасок, соціялїстичної науки.

"Робітниче Слово« від початку свого істнованя стоїть твердо в обороні робітництва і ані раз не сходило з своєї соціялїстично-інтернаціональної позиції.

»Робітниче Слово« виступає проти всяких дурисвітів і ворогів робітництва без огляду хто они такі.

Робітниче Слово містить ріжні користні і цікаві статї, після найновійших напрямків соціялїстичної науки, про полїтику, про справи робітничі і хліборобські, подає статї наукові, поучаючі, оповіданя, поезиї, новини з Америки, старого краю та з цілого світа. Всьо писане в »Робітничім Слові« дуже зрозуміло і приступно для кождого. **»Робітниче Слово« виходить тижнево, що суботи.**

Предплата на »Робітниче Слово« виносить: на цілий рік $1.50, на пів року 80 центів. За границею: на рік $1.75; на пів року 90 центів. Предплату належить слати на слїдуючу адресу

ROBITNYCHE SLOVO
Box 64 Toronto, Canada.

Оказове число висилаємо кождому даром.